

Immediate access to the world's journals

The International Current Awareness Services

Anthropology, Economics, Political Science, Sociology

A major bibliographic service providing rapid international coverage of the world's most significant social science literature

The four *International Current Awareness Services* are compiled at the British Library of Political and Economic Science (London School of Economics). *ICAS* is published monthly as an immediate, comprehensive and easy-to-use tool for accessing the latest in the world's constantly expanding social sciences literature. The special features of *ICAS* include:

- monthly publication for each subject, permitting users to scan the contents of journals often *before* they reach the library shelf
- unparalleled coverage of the world's journal literature through a service that scans at least 120,000 articles a year
- access to literature in 30 languages with each entry accompanied by English language title translation and identification of any summaries in English
- Indexing of important papers in monographic works of edited collections – a unique feature in a bibliographic service

ICAS ISSNs

Anthropology 0960 1511 Economics 0960 152X
Political Science 0960 1538 Sociology 0960 1546

Average extent 100pp per issue.

For further details, sample copies and annual subscription rates, please contact **Promotions Department**,
Routledge, 11 New Fetter Lane, London EC4P 4EE,
Telephone: 071 583 9855

Boekbesprekingen

Algemene economie

International Monetary Cooperation Since Bretton Woods

Harold James, *International Monetary Cooperation Since Bretton Woods*
Washington, D.C./New York/Oxford, International Monetary Fund/Oxford University Press, 1996, xvi + 742 blz. - Prijs: niet meegedeeld
ISBN 0-19-510448-X

In dit omvangrijke werk brengt de auteur een magistraal overzicht van het beheer van het internationaal monetair systeem sinds de conferentie van Bretton Woods in 1944. Het boek is geschreven in opdracht van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) naar aanleiding van de vijftigste verjaardag van de instelling. Dit impliceerde dat de auteur inzage kreeg in de archieven van het Fonds en bovendien kon rekenen op de medewerking van een grote groep IMF-stafleden. Wellicht om het vermoeden te ontkrachten dat het werk te zeer als een pleidooi pro domo zou worden gezien, werd het nadien voorgelegd aan een internationaal samengestelde en onafhankelijke commissie van experts.

De publicatie van dit boek moet worden gezien tegen de achtergrond van het verlangen van het IMF om zijn rol inzake het verbeteren van de internationale economische samenwerking, in het algemeen, en het promoten van een stabiel internationaal monetair systeem en evenwichtige economische groei, de hulp aan lidstaten met betalingsbalansproble-

men, de steun aan economische hervormings- en aanpassingsprogramma's en zijn rol als lener in laatste instantie voor het internationaal financieel systeem, in het bijzonder, aan een zo ruim mogelijk publiek (nog maar eens) kenbaar te maken.

De auteur hanteert bij de opbouw van zijn werk, dat uit niet minder dan 17 hoofdstukken bestaat, impliciet een chronologische volgorde via de grote aandachtspunten die in de loop van de geschiedenis in de belangstelling stonden. Voorbeelden van thema's die in de naoorlogse periode belangrijk waren, zijn onder meer het herstel van de convertibiliteit, het debat over de uitbreiding van de internationale monetaire reserves en de rol van de US-dollar. Thema's die meer recent de aandacht trokken, zijn bijvoorbeeld de internationale schulden crisis, het toenemend belang van het internationale kapitaalverkeer en de problemen van de voorheen centraal geleide economieën. Gelet op de omvang van het boek en de veelheid van thema's die aan bod komen, is een gedetailleerde bespreking niet doenbaar en ook weinig zinvol. Speciale aandacht verdient volgens mij wel het laatste hoofdstuk ("From Bretton Woods to the Information Age"), want hier onderneemt de auteur een poging om tot een synthese van de beschouwde periode te komen en een perspectief te bieden voor de toekomst.

De aantrekkingskracht van dit werk bestaat erin dat het een nauwgezet

en gedetailleerd overzicht geeft van vijftig jaar economische, financiële en politieke geschiedenis, gezien uit de optiek van een der belangrijkste multilaterale instellingen. Daarbij wordt duidelijk geïllustreerd hoe moeizaam het proces van multilateraal overleg, zoals we dat vandaag als normaal ervaren, tot stand is gekomen en hoe de consensus is gegroeid over wat thans als een goed economisch beleid ervaren wordt. Het boek zal met interesse geconsulteerd worden door diegenen die meer inzicht willen verwerven in het proces van internationale economische coördinatie zoals het tijdens de voorbij halve eeuw is gegroeid. Zoals gezegd werd het boek geschreven in opdracht van het IMF. Dit houdt onvermijdelijk in dat kritiek op het beleid van de instelling (bijvoorbeeld over de conditionaliteit van de hulpverlening, de verplichte aanpassingsprogramma's, e.d.m.) minder opvallend aanwezig is. Het werk leest bijzonder vlot, mede omdat de auteur als een geprivilegieerd toeschouwer zijn betoog doorspekt met details, vaak over de persoonlijkheid van de onderhandelaars, waardoor de lezer soms de indruk krijgt dat hij de totstandkoming van een of andere overeenkomst van dichtbij meemaakt. Lezenswaardig is in dit verband bijvoorbeeld de discussie over de creatie van het Europees Monetair Systeem en de rol die de ecu daarbij zou spelen. Achteraan in het werk bevinden zich per hoofdstuk een aantal referenties. Verder is er een uitgebreide bibliografie en een bijzonder handig personen- en zakenregister.

Edward Deweirdt

Industrial restructuring and trade reorientation in Eastern Europe

Michael A. Landesmann en István P. Székely, eds., *Industrial restructuring and trade reorientation in Eastern Europe* (University of Cambridge, Department of Applied Economics, Occasional paper 60) Cambridge, Cambridge University Press, 1995, xxii + 369 blz. - Prijs: 45 GBP ISBN 0-521-48085-X

Aan de oorsprong van dit werk ligt het ACE-project, dat gestart werd in 1991 en waaraan gerenommeerde economen uit Hongarije, Polen, Bulgarije, de Tsjechische Republiek, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Naties deelnamen. Het boek bevat 12 bijdragen van 19 economen die de langetermijnaspecten van de economische transformatie in Centraal- en Oost-Europa willen belichten. Het stoelt op gegevens over de periode 1989-1993.

In het bijzonder worden de veranderingen in industriële structuur en internationale handel geanalyseerd op macro-economisch, sectoraal en ondernemingsniveau. Aan de hand van gegevens over handelsstromen tussen Oost en West trachten de auteurs een beginnende industriële specialisatie te ontdekken. Ook andere belangrijke aspecten worden behandeld: de impact van de afschaffing van exportsubsidies aan Hongaarse bedrijven, de veranderende band tussen banken en ondernemingen in Polen, de evolutie en hervorming van financiële instellingen en financiële tussenpersonen, en industriële hervormingen. Uiteindelijk wordt de vraag gesteld of de westerse industriële politiek raadzaam is voor transitielanden.

Dit werk is aanbevolen lectuur voor wie de transitieproblematiek bestudeert – met de bedenking evenwel dat het zeer theoretisch is en snel veranderende economieën als onderwerp heeft. Daardoor komt de thematiek vlug gedateerd over en gaat het soms vooral om de historische waarde van de uiteenzetting. Aangezien het een compilatiewerk betreft, is de samenhang niet altijd vanzelfsprekend en moeten de bijdragen afzonderlijk op hun merites getoetst worden.

Liliane Van Hoof

Managerial Economics

Paul G. Keat en Philip K.Y. Young, *Managerial Economics: Economic Tools for Today's Decision Makers. Second Edition* New Jersey, Prentice Hall International, 1996, xiii + 738 blz. - Prijs: 42,95 USD ISBN 0-13-180423-5

De drang om met nieuwe of herwerkte uitgaven van handboeken voor *managerial economics* op de markt te komen blijft groot. Dit werk valt onder de hoofding *inleidend en traditioneel*. Inleidend betekent dat de auteurs bij de bespreking van de onderwerpen een lezer voor ogen staat die geen wiskundige achtergrond heeft, en bereid is om die handicap te compenseren door uitgebreide getalvoorbeelden te doorworstelen. Tevens heeft hij geen of slechts minimale economische theorie verwerkt. Deze benadering heeft tot gevolg dat de lengte van de tekst relatief aanzienlijk is in verhouding tot de inhoud, die vrij elementair is. Hoewel een groot aantal onderwerpen wordt aangeraakt, blijft de be-

handeling overwegend oppervlakkig. De klemtoon ligt meer op economische basistheorie: in de inleiding stellen de auteurs dat de essentie van hun verhaal terug te vinden is bij Marshall (1890). Nochtans gaat heel wat aandacht naar de binding met het ondernemingsgebeuren: via een doorheen de tekst uitgesponnen verhaal over de lancering van een nieuwe softdrink, wordt een constante link gelegd met de bedrijfs-economische analyse (strategie, vraag, productie, logistiek, marktonderzoek). De rol van de auteurs in opleidingsprogramma's binnen IBM is wellicht een pluspunt in verband met praktijkbinding.

De traditionele opbouw neemt niet weg dat er hier en daar toch een onevenwichtigheid op te merken valt. In het tweede hoofdstuk bijvoorbeeld (de doelstellingen van de onderneming) worden twintig bladzijden besteed aan het onderwerp van het hoofdstuk, en dertig aan elementaire wiskunde, inclusief de vaststelling dat de afgeleide van een functie van de derde graad een functie van graad twee oplevert.

Daarna volgt een hoofdstuk over vraag en aanbod, waarin het markt-evenwicht en het concept van comparatieve statica worden aangebracht. Een volledig hoofdstukje over elasticiteiten wordt afgesloten met korte situaties waarbij de vraagtheorie een belangrijke rol speelt (vleesconsumptie, wijnconsumptie). Het volgende hoofdstuk, schatting van de vraagfunctie, gaat helemaal niet over dat onderwerp, maar is een samenvatting van vijftig bladzijden over regressieanalyse. Een dergelijke inleiding komt in de meeste handboeken voor. Op zich is ze best helder, maar het lijkt me overdreven

om daarbij het onderwerp volledig uit het oog te verliezen. Dit hoofdstuk wordt gevolgd door een afzonderlijke bespreking van eenvoudige voorspellingstechnieken.

Daarna behandelen de auteurs productie- en kostentheorie. Zoals in soortgelijke handboeken volgen er later nog hoofdstukken over lineaire programmering en over het schatten van kostenfuncties. Bij dat laatste grijpen de auteurs terug naar de kostenfuncties van Dean (1930-1940) en van Johnston (1967) om de mogelijkheden en beperkingen van dergelijke schattingen te illustreren.

Op analoge, ietwat uitvoerige, erg inleidende manier gaan ze verder in op prijsbeslissingen bij perfecte concurrentie, monopolie, monopolistische concurrentie en oligopolie. De laatste hoofdstukken sluiten aan bij de bedrijfseconomische onderwerpen: break-even, prijsstrategieën, investeringsbeleid en beslissingen onder onzekerheid. Het boek wordt afgesloten met korte hoofdstukken over de rol van de overheid en de internationale context.

Alles samen is het boek wat aan de eenvoudige kant, vooral wanneer de cursus *managerial economics* in combinatie met een cursus economie wordt gegeven. Nu is de cursus economie bij ons te lande meestal wel bondiger maar toch meer diepgaand dan in dit boek. Maar voor iemand die zonder veel technische diepgang een helder overzicht wil van de centrale micro-economische concepten en de aanverwante kwantitatieve technieken, is het best aan te bevelen.

Marcel Weverbergh

Growing Artificial Societies

Joshua M. Epstein en Robert Axtell, *Growing Artificial Societies: Social Science from the Bottom Up* (Reeks "Complex Adaptive Systems")

Washington, D.C./Cambridge, MA en Londen, Brookings Institution Press/The MIT Press, 1996, xv + 208 blz. - Prijs: 39,95 USD
ISBN 0-262-05053-6

Dit boek is een parel qua opzet en uitwerking. De bedoeling van de auteurs is niet meer of niet minder dan de bouwstenen te leveren voor een – in hun woorden – generatieve sociale wetenschap die alle subprocessen integreert: ruimtelijke, demografische, culturele, economische enz. Het gaat om zogenaamde agent-gebaseerde simulatiemodellen, waarbij geen perfecte rationaliteit wordt voorondersteld en met specifieke aandacht voor heterogeniteit en dynamische aanpassingen.

Daartoe lenen de auteurs uit diverse literatuur, gaande van "cellular automata" tot genetische programmering. Hun grote voorbeeld in de sociale wetenschappen zijn de segregatiemodellen van Thomas Schelling uit de jaren zeventig. Hij verspreidde agenten met een bepaalde kleur (Rood/Blauw) op een toevallige wijze over een veld met vaste grootte en vooronderstelde voor elk van hen een toevallig verdeelde preferentie voor een percentage mensen met een gelijksoortige kleur in hun directe omgeving. In elke periode kunnen de agenten dan volgens hun voorkeur eventueel naar onbezette plaatsen in het veld migreren. Dit simulatiemodel wordt een groot aantal keren uitgevoerd en men kijkt naar de resulterende macroscopische kleurverdeling over het veld. Typisch is dat gemiddelde kleurenblinde

voorkeuren (bijvoorbeeld, maximaal 25% mensen met eenzelfde kleur) leiden tot een zeer gesegregeerd kleurenpatroon. Mensen met gelijke kleur blijken zich te hergroeperen. Het doel is dus meer algemeen om artificiële samenlevingen "in silico" te simuleren, waarbij macroscopische sociale structuren en groepsgedrag resulteren uit het individuele gedrag in een artificiële ruimte, die "Sugarscape" is gedoopt. Essentieel is dat de individuele gedragsregels slechts een beperkte informatie- en berekeningscapaciteit vereisen van de agenten. De essentiële vraag is telkens hoe stabiele macroscopische patronen ("emergent structures") kunnen ontstaan uit de lokale interactie van agenten. Het voorbeeld van Schelling illustreert deze werkwijze. Eerst proberen de auteurs een zogenaamde protogeschiedenis op te bouwen, waarbij nomadische voedselverzamelaars zich groeperen in de vruchtbaarste delen van het landschap. Seksuele reproductie en het ontstaan van sociale netwerken, als ook de transmissie van culturele kenmerken doorheen de populatie leiden tot stamvorming. Ook de analyse van conflictsituaties behoort tot de mogelijkheden van het simulatiemodel. Verder is er ook een hoofdstuk dat epidemiologie (de verspreiding van infecties over een populatie van individuen) en immunologie (de dynamiek van infecties voor een gegeven individu) combineert.

Het voor dit tijdschrift belangrijkste hoofdstuk gaat over de introductie van ruilhandel in dit simulatiemodel. In plaats van een Walrasiaanse veilingmeester die centraal evenwichtsprijzen bepaalt, worden de prijzen hier lokaal volgens eenvoudige regels onderhandeld tussen

agenten die elkaar toevallig in de ruimte ontmoeten. Hieruit volgt een statistische verdeling van prijzen en horizontale ongelijkheid: agenten met identieke bekwaamheden, preferenties en initiële goederen kunnen een verschillende finale consumptiebundel en dus welvaart bekomen. Op lokaal niveau wordt daarbij weliswaar "bijna" Pareto-optimaliteit gegarandeerd. Sociaal gezien dienen de fundamentele welvaartstheorema's te worden herzien. De auteurs wijzen, bijvoorbeeld, op de positieve effecten van prijscontroles om de horizontale ongelijkheid te reduceren. Het is mogelijk om de effecten van verschillende scenario's (eindige levens van de agenten, externe effecten, anticipaties, kredietnetwerken, ...) op welvaartsverdeling, prijsverdeling, het "duurzame" bevolkingsaantal enz. te bepalen.

Het hele boek wordt voortreffelijk geïllustreerd met zeer veel kleurengrafieken en animaties. Een must voor elke wetenschappelijke bibliotheek. Het boek en de simulatiesoftware zijn ook op cd-rom verkrijgbaar. De enige kritische kanttekening die ik kan maken is dat de onderliggende modellen niet in detail beschikbaar zijn. Daarvoor wordt naar technische rapporten verwezen.

Kristiaan Kerstens

Introduction to Managerial Economics

Peter Cassimatis, *Introduction to Managerial Economics*

Londen/New York, Routledge, 1996, xvii + 349 blz. - Prijs: 18,99 GBP
ISBN 0-415-12755-6 (pbk)

Op het eerste gezicht gaat het hier om een algemene inleiding tot bedrijfseconomie (managerial economics) met beperkte ambities: het boek bevat geen lange uitweidingen over de doelstellingen van de onderneming en andere algemene beschouwingen. Ook het paperback-formaat maakt dit werk verschillend van zijn concurrenten in dit domein. Toch verdient het een plaats tussen de inleidende werken over dit onderwerp. Niet zozeer omdat het iets nieuws te bieden heeft. Wel omdat het zonder veel franjes of omwegen de kernaspecten van het onderwerp aanpakt, en voor elk daarvan een duidelijke behandeling geeft, hoewel die strikt beperkt blijft tot een inleidend niveau.

De keuze van de onderwerpen geeft aan dat de auteur zich op het essentiële wil toespitsen. Deel I (Het model van de onderneming) bevat vraaganalyse, productie- en kostenanalyse, en schattingen. Deel II (Winst) handelt over maximering, marktstructuur en prijszettinggedrag. In deel III, met als titel *Long Range Planning*, worden, ietwat eigenaardig, voorspellingstechnieken (soms veeleer kortetermijntechnieken) ondergebracht, naast beginnen van investeringsanalyse. Dat laatste onderwerp wordt in een afzonderlijk hoofdstuk in een internationale context geplaatst, waarbij de auteur expliciet ingaat op de analyse van projecten in vreemde landen (wisselrisico, risico's in verband met repatriëring van winsten). Deel IV is weer een meer traditionele bespreking van beslissingen onder onzekerheid, risicoanalyse van projecten en bayesiaanse beslissingsstrategieën. Het vijfde en laatste deel behandelt de impact van de overheid

(regulering, belastingen, subsidies) en van mondialisering (internationale handel, tarieven, quota's). Hoewel de behandeling altijd erg intuïtief en inleidend blijft, heeft dit boek een goede indruk op mij gemaakt: de theorie is beperkt, maar dat wordt ruim gecompenseerd door de (redelijk eenvoudige) oefeningen en de korte casestudy's die overvloedig in alle hoofdstukken aanwezig zijn. Deze praktische invalshoek maakt dit boek tot een "kleiner broertje" van het bekende werk van Evan Douglas: minder diepgang, bondiger, maar met verhoudingsgewijs veel aandacht voor oefeningen en cases. Een nuttig boekje om ideeën uit te putten voor oefeningen, en een vlotte kennismaking met het onderwerp.

Marcel Weberbergh

Intertemporal Production Frontiers

Rolf Färe en Shawna Grosskopf, *Intertemporal Production Frontiers: With Dynamic DEA* Boston/Londen/Dordrecht, Kluwer Academic Publishers, 1996, xiv + 202 blz. - Prijs: 150 NLG
ISBN 0-7923-9709-6

In het recentste boek van dit zeer productieve duo ligt de klemtoon op de systematische analyse van de tijdsdimensie in de efficiëntiemeting. Dat gebeurt doorheen de stelselmatige introductie van een reeks innovaties in de activiteitanalysemodellen.

Een eerste vernieuwing in het tweede hoofdstuk betreft een zogenaamd netwerkmodel dat het mogelijk maakt intermediaire outputs te defi-

niëren. Het derde hoofdstuk herneemt de theorie van de productiviteitsindices van Malmquist, Fisher en Törnqvist, en bevat niets nieuws. Hoofdstuk 4 behandelt de mogelijkheid van niet-neutrale technische vooruitgang. Het innoveert door de presentatie van een model met belichaamde technische vooruitgang ("vintage"-modellen). Het volgende hoofdstuk borduurt voort op de zogenaamde indirecte technologieën die een budgetbeperking of een opbrengstendoelstelling hebben. Maar in het boek wordt de hierdoor geschapen mogelijkheid van herallocatie nu over de tijd uitgesmeerd. Het slothoofdstuk poogt dynamisch productietechnologieën te definiëren die een werkelijke substitutie van inputs over de tijd mogelijk maken, onder meer door de introductie van stockeerbare inputs.

Het boek heeft enerzijds een axiomatische stijl, maar anderzijds worden ook empirische voorbeelden opgenomen. Dit in tegenstelling tot vroegere boeken, waarin hooguit rekenvoorbeelden aan bod kwamen. De bedoeling is om te komen tot een soort van handboek voor de praktijk. Versta hier echter dan wel: een academisch handboek voor specialisten in het domein.

Een klein minpunt is dat de empirische voorbeelden altijd bestaande papers zijn of zelfs artikelen met andere coauteurs. Doordat deze teksten blijkbaar in hun geheel werden overgenomen, ontstaat er een behoorlijke overlapping met het hoofdstuk dat wordt geïllustreerd. Gelukkig blijft de notatie daarbij vrij consistent. Kortom, een onontbeerlijk boek voor specialisten.

Kristiaan Kerstens

Integration of Health Care Delivery

Integration of Health Care Delivery: Report of a WHO Study Group (WHO Technical Report Series, 861)
Genève, World Health Organization, 1996, v + 68 blz. - Prijs: 12,60 USD
ISBN 92-4-120861-9

Medische zorg wordt in ontwikkelingslanden vaak nog categoriaal georganiseerd, om een specifieke ziekte of een specifiek gezondheidsprobleem aan te pakken. Voorbeelden hiervan zijn programma's om malaria, pokken, mazelen enz. te bestrijden. Zij leveren doorgaans snel een tastbare gezondheidswinst op. Maar de kortetermijnsuccessen gaan op langere termijn dikwijls verloren, omdat onvoldoende rekening wordt gehouden met de veelheid van factoren die gezondheid bepalen. Een geïntegreerd systeem tracht gezondheidsproblemen vanuit een ruimer perspectief te benaderen, door middel van programma's met meervoudige en ruimere doelstellingen, aangeboden vanuit één enkele administratieve eenheid of eventueel vanuit meerdere eenheden die gecoördineerd werken. De Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) wil geïntegreerde zorgverlening stimuleren. Het hier besproken boek is het rapport van een werkgroep die met het oog daarop bijeenkwam van 18 tot 14 oktober 1994.

Het boek geeft (in appendix) een mooi overzicht van de ervaringen van verschillende landen in het ontwikkelen van geïntegreerde systemen van gezondheidszorg, in het bijzonder vanuit het districtsniveau. De beschrijvingen zijn interessant, maar wel erg summier voor de lezer

die niet helemaal op de hoogte is van de situatie in die landen. De voordelen van een geïntegreerde benadering worden samengevat. Op basis van die analyse stelt de werkgroep een model voor van een functioneel geïntegreerde gezondheidszorg. Het model verwerpt een opsplitsing van zorg op basis van de plaats waar hij verstrekt wordt, maar vertrekt van de complexiteit van de zorg. Verstrekkingen van de verschillende niveaus staan allemaal onder controle van het districtgezondheidssysteem waaraan zij verantwoording moeten afleggen. Ze vullen elkaar aan en ondersteunen elkaar. Er is dus geen concurrentiële opstelling, maar wel een duidelijke taakafbakening. Belangrijk is dat ze allemaal samenwerken aan algemene, via consensus bereikte doelstellingen en dat alle middelen daarvoor samengevoegd worden (met wellicht minder middelen voor de ziekenhuizen, die nu een onevenredig groot deel opslorpen). Moeilijkheden bij de implementatie en de uitdagingen waar men voorstaat worden toegelicht. Het model is in principe opgesteld voor ontwikkelingslanden, maar het theoretische concept is ook aantrekkelijk voor de Belgische gezondheidssector. Een minder concurrentiële opstelling, samenwerking en coördinatie van activiteiten kunnen wij ook best gebruiken. Nochtans weten we uit de vele onderhandelingen die in ons land al zijn gevoerd, dat het niet eenvoudig te realiseren is. De experts formuleren een strategie. Zowel voor het nationale als voor het districtsniveau worden richtlijnen geformuleerd die men kan volgen om een (meer) geïntegreerd

zorgsysteem te realiseren. De werkgroep formuleert ook aanbevelingen voor de WGO over de manier waarop de inspanningen van de landen op dat vlak ondersteund kunnen worden.

Tot mijn verwondering wordt in dit laatste deel helemaal geen aandacht besteed aan financieringsaspecten. Nochtans is de financiering belangrijk om het gedrag van zorgverstrekkers te beïnvloeden. Zo zal een financiering per prestatie veel sneller tot een concurrentiële opstelling leiden dan een forfaitaire financiering. Evenmin wordt besproken welke strategie moet worden gevolgd ten aanzien van systemen van ziekteverzekering. In ontwikkelingslanden zijn vaak slechts bepaalde verstrekkingen verzekerd (bijv. alleen medische zorg verstrekt in ziekenhuizen) en ook slechts een gedeelte van de bevolking (bijv. alleen werknemers). Ook hier kunnen conflicten ontstaan met het concept van een geïntegreerd zorgsysteem. Ondanks deze tekortkomingen is het boek een bruikbaar instrument, dat verantwoordelijke personen in de gezondheidszorg moet stimuleren tot het ontwikkelen van "gezonde zorg".

Diana De Graeve

Can We Afford to Grow Older?

Richard Disney, *Can We Afford to Grow Older?: A Perspective on the Economics of Aging*
Cambridge, MA/Londen, The MIT Press,
1996, x + 344 blz. - Prijs: 24,95 GBP
ISBN 0-262-04157-X

Veranderingen in de leeftijdsopbouw van de bevolking zijn van be-

lang voor het arbeidsaanbod (participatie en werkuren), vermogensaanwas en -verdeling, consumptiepatronen, belastingen, publieke uitgaven en economisch-politieke verhoudingen. Dit boek bekijkt de gevolgen van deze veranderingen voor hoge-inkomenseconomieën tijdens de volgende decennia. Zowel de macro-economische aspecten - effecten op productiviteitsgroei, op de nationale spaarquote en de houdbaarheid van socialezekerheidsprogramma's - als de microaspecten, in het bijzonder voor oudere mensen - hun vooruitzichten op het gebied van inkomen, vermogen en activiteit - komen aan bod.

Als methodologische rode draad var het boek gebruikt Disney een neoklassiek uitgangspunt. In landen met hoge inkomens zijn er genoeg mogelijkheden om de middelen (inkomen, talenten, tijd ...) zo goed mogelijk in te zetten en toe te wijzen over de levenscyclus. Het uitgangspunt dat ieder individu probeert de voor hem beschikbare middelen vanuit zijn standpunt zo goed mogelijk aan te wenden en toe te wijzen over zijn levenscyclus, blijkt een krachtige regel, waarmee heel wat domeinen geëxploreerd kunnen worden. Dat blijkt uit de onderwerpen die in het boek aan bod komen: het evenwicht van socialezekerheidssystemen op basis van repartitie (hoofdstuk 3), motieven voor de opbouw van private pensioenen (hoofdstuk 5), het arbeidsaanbod over de levenscyclus en bijzondere pensioenbeslissingen (hoofdstuk 7), consumptie- en spaargedrag (hoofdstuk 8) en zelfs het stemgedrag over de levenscyclus (hoofdstuk 10). Het boek behandelt ook de standaardbenadering die de afhankelijkheids-

graad van de bevolking modelleert (hoofdstuk 2) en gaat in op het model van overlappende generaties (hoofdstuk 4). Het is niet noodzakelijk de hoofdstukken in volgorde te lezen, afgezien van de eerste drie. Disneys boek is beleidsgericht, stevig verbonden met de werkelijkheid, maar theoretisch goed onderbouwd zonder dat het vervalt in "l'art pour l'art". Bij iedere topic worden de toestand en de trends goed gedocumenteerd en gaat bijzondere aandacht naar empirisch onderzoek. Zo toont Disney bijvoorbeeld aan hoe de uitdaging van de veroudering voor socialezekerheidsstelsels wordt aangepakt in de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Italië, Australië en Japan (hoofdstuk 4).

Can We Afford to Grow Older? is een mooi stuk economische analyse: theoretisch goed en praktisch relevant.

Walter Norrmeman

Kracht en zwakte van de Nederlandse economie

L. van der Geest en J. van Sinderen, red.,
Kracht en zwakte van de Nederlandse economie: naar een betere benutting van het economisch potentieel
Rotterdam/Tilburg, Barjesteh, Meeuwes & Co/Syntax Publishers, 1995, 319 blz. - Prijs: 58 NLG
ISBN 90-5613-012-9

Ondanks het succes van het Nederlandse "Poldermodel" menen de samenstellers van dit boek dat er nog veel mogelijkheden onbenut worden gelaten om bijkomende groei en werkgelegenheid te scheppen. In een eerste deel wordt namelijk be-

toog dat het concurrentievermogen van de Nederlandse ondernemingen achterloopt in internationaal perspectief. In delen II en III wordt dan gesteld dat de overheid de Nederlandse concurrentiepositie verder kan opkrikken door structurele maatregelen op micro- en sectoraal niveau. Door de toenemende "mondialisering", vooral in de financieel-monetaire sfeer, is de ruimte om een orthodox macro-economisch beleid te voeren immers drastisch afgenomen. Bovendien heeft deze ontwikkeling de mobiliteit van productie-factoren drastisch verhoogd. Dit heeft tot gevolg dat de kwaliteit van immobiele productiefactoren aan belang heeft gewonnen om mobiele productiefactoren aan te trekken en te binden aan land of regio. Het beleid moet zich dan ook, volgens de auteurs, richten op deze immobiele factoren.

In deel II wordt besproken hoe de overheid een actief tewerkstellings- en groeibeleid kan voeren door verbetering van het onderwijs (vooral voor laaggeschoolden), stimulering van Onderwijs en Onderzoek in bedrijven zelf, verbetering van de fysieke infrastructuur en het stimuleren van beginnende ondernemers. In deel III wordt dezelfde vraag gesteld, maar dan op sectoraal niveau. Deel IV, ten slotte, laat een aantal ministers aan het woord die hun beleid uiteenzetten en verdedigen. Dit stelt de lezer in staat om het gevoerde regeringsbeleid te toetsen aan wat er zou moeten gebeuren op micro- en mesoniveau zoals beschreven in delen II en III.

Mijn aanmerkingen situeren zich vooral op het vlak van de structuur en de stijl van het boek. De stijl is puur beschrijvend, wat op zich geen

minpunt is op voorwaarde dat de hoofdstukken een logische opvolging en transparante structuur hebben. Er zijn echter heel wat inhoudelijke overlappingsen, waarschijnlijk doordat de hoofdstukken door verschillende auteurs zijn geschreven. Dat werkt niet verduidelijkend maar veeleer storend. Bovendien doen redacteuren er goed aan een vaste structuur (inleiding - hoofdstekst - conclusies) af te spreken met de auteurs van de verschillende hoofdstukken. Als het ene hoofdstuk eindigt met conclusies en het volgende dan weer niet, werkt dat nogal storend tijdens het lezen. Concluderend kan worden gezegd dat dit boek zich vooral richt naar beleidsmensen: het bevat geen nieuwe theoretisch-wetenschappelijke inzichten, maar het biedt wel een inventarisatie van beleidsinstrumenten en -doelstellingen op micro- en mesoniveau ter bevordering van het concurrentievermogen en dus van groei en tewerkstelling.

Stefan Straetmans

The Indonesian Economy since 1966

Hal Hill, *The Indonesian Economy since 1966: Southeast Asia's Emerging Giant* Cambridge, Cambridge University Press, 1996, xvi + 328 blz. - Prijs: 17,95 GBP ISBN 0-521-49862-7

De auteur van het boek is een internationaal gereputeerd expert over de Zuidoost-Aziatische economieën, en in het bijzonder Indonesië. Hij was, en is nog altijd, verantwoordelijk voor het Indonesia Project van de Australian National University

(Canberra). Het boek blijkt dan ook een standaardwerk te worden voor iedere onderzoeker die zich wil verdiepen in het onderwerp.

Hill beschrijft en analyseert de ontwikkelingen in de Indonesische economie sinds 1966. Op dat ogenblik vertoonde het land een vanuit ontwikkelingsstandpunt deplorabele toestand van stilstand en economische problemen, vergelijkbaar met die van vele van de minst ontwikkelde landen in Afrika en Azië. Het Indonesië van vandaag contrasteert daar schril mee en Hill gaat in op de oorzaken daarvan. Om te beginnen blijkt dat Indonesië tussen 1966 en 1968 een naar internationale normen bijzonder succesvolle politiek van inflatiecontrole heeft gevoerd. Ten tweede kan Indonesië worden geciteerd als succesverhaal inzake voedselproductie en familieplanning. En ten derde heeft Indonesië in de jaren zeventig en tachtig als OPEC-lid de petroleuminkomsten op een succesvolle wijze productief geïnvesteerd.

In de verschillende hoofdstukken gaat de auteur in op de factoren die in de opeenvolgende fasen de economische ontwikkeling en groei van de Indonesische economie hebben bepaald. Hoofdstuk 3 en 4 behandelen respectievelijk de monetaire en budgettaire politiek in de beschouwde periode, waarna hoofdstuk 5 zich toespit op internationale handel, internationale investeringen en hulp. Hoofdstuk 6 is gewijd aan de aard en het karakter van, en de wijzigingen in de directe overheidsinterventie en de ideologische achtergronden. In de volgende drie hoofdstukken wordt de ontwikkeling op sectoraal niveau geanalyseerd, meer bepaald voor de landbouw, de industrie en de dienstensector. Ook

aan de regionale dimensie van de ontwikkeling van Indonesië wordt de nodige aandacht besteed (hoofdstuk 11), wat - gezien de uitgestrektheid van het land - in een boek als dit op zijn plaats is. *The Indonesian Economy since 1966* wordt besloten met een hoofdstuk waarin de voornaamste factoren en krachtlijnen die de toekomstige economische ontwikkeling van Indonesië bepalen, de revue passeren.

Het boek bevat zeer veel statistische gegevens. Het is jammer dat die veelal niet starten in 1966, maar enkele jaren later. Dat is niet de fout van de auteur, maar komt doordat de statistisch consistente tijdreeksen voor de lange termijn pas in 1969 aanvangen, wanneer het eerste vijfjarenplan wordt gelanceerd.

Ludo Cuyvers

The Singapore Economy

Gavin Peebles en Peter Wilson, *The Singapore Economy* Cheltenham/Brookfield, Edward Elgar, 1996, xii + 286 blz. - Prijs: 59,95 GBP ISBN 1-85898-286-3

De auteurs van dit werk doceren allebei aan het Departement Economie en Statistiek van de National University of Singapore. Met dit boek zijn zij erin geslaagd een diepgaande analyse van de economie van Singapore zowel grondig als begrijpelijk voor te stellen.

Speciaal voor lezers die enige aanscherping van hun macro-economische kennis behoeven, werden twee hoofdstukken ingebouwd over macro-economische concepten. Deze hoofdstukken (3 en 4) staan volledig

los van het eigenlijke onderwerp, Singapore, zodat lezers met voldoende macro-economische voorkennis ze gerust terzijde kunnen laten.

Sommige aspecten van de economie van Singapore lijken zeer sterk op de Belgische en Vlaamse situatie. Het gaat hier ook over een kleine open economie, sterk geïntereerd op vrijhandel en exportpromotie, geïnteresseerd in het aantrekken van multinationale ondernemingen, uitgesproken voorstander van economische integratie, en ten slotte gekenmerkt door een macro-economisch beleid van lage inflatie en prijsstabiliteit.

Uiteraard zijn dit niet de enige specifieke economische kenmerken van Singapore. De auteurs besteden ook uitvoerig aandacht aan de monetaire aspecten en de wisselkoersproblematiek, de economische groei en de conjunctuur.

Peebles en Wilson laten niet na in het laatste hoofdstuk de aandacht te vestigen op een paar zwakke punten in de economie van Singapore. Er is vooral bezorgdheid over de sterke afhankelijkheid van de buitenlandse multinationale ondernemingen en de overspecialisatie van de verwerkende nijverheid. Verder resulteert de hoge investeringsgraad ten opzichte van het BBP noodgedwongen in een relatief lage consumptiegraad voor de bevolking, wat op termijn natuurlijk niet bevorderlijk is voor de arbeidsmotivatie. De auteurs witen ook hun ongerustheid over de concurrentiepositie van Singapore ten gevolge van de sterke positie van de Singaporese dollar. Met bange ogen kijken ze ook uit naar de evolutie in Hongkong na de overdracht aan China op 1 juli 1997. Sin-

gapore en Hongkong zijn complementaire economieën, zodat elke achteruitgang van Hongkong ongetwijfeld een negatieve invloed zal hebben op de economie van Singapore.

Een zeer interessant macro-economisch boek over de economie van Singapore, waaruit zeer zeker ook lessen kunnen worden getrokken voor de Belgische en Vlaamse economie.

Paul Roosens

Time Series and Dynamic Models

Christian Gourieroux en Alain Monfort, *Time Series and Dynamic Models (Reeks "Themes in Modern Econometrics")* Cambridge, Cambridge University Press, 1997, xv + 668 blz. - Prijs: 22,95 GBP ISBN 0-521-42308-2

Tijdreeks- en dynamische modellen behoren momenteel tot de klassieke leerstof van de econometrie. Weliswaar resorteerden dynamische modellen eerder onder deze leerstof dan de tijdreeksen, die vroeger – ofschoon beperkt tot de traditionele methodes – voornamelijk in het kader van de toegepaste statistiek werden bestudeerd. Sedert het midden van de jaren zeventig constateren we echter hoe tijdreeksen, uitgebreid tot de bekende ARIMA-modellen van Box en Jenkins, hun intrede doen in de handboeken econometrie. Niet onbelangrijk waren daarbij de mogelijkheden om een brug te slaan tussen de tijdreeksmodellen enerzijds en de meer causaal geïnspireerde, klassieke econometrische modellen anderzijds. We vinden dit o.m. terug in het uitgesproken toe-

passingsgerichte handboek van Pindyck en Rubinfeld (*Econometric Models and Economic Forecasts*, 1976, McGraw-Hill, 580 blz.). Enkel stationaire processen en modellen met niet-tijdsgebonden coëfficiënten kwamen toen aan de orde, en van een verbinding met de dynamische modellen was zo goed als geen sprake.

Het is de verdienste van Gourieroux en Monfort – geen onbekenden in het econometrische milieu – dat zij de combinatie van de tijdreeksen en de dynamische modellen, die inmiddels diverse vormen heeft aangenomen, in het licht stellen. Zij bouwen voort op het monumentale werk van Hamilton (*Time Series Analysis*, 1994, Princeton University Press, 799 blz.), waarnaar ze in hun bibliografie evenwel niet verwijzen. Hamilton behandelde de omwentelingen in de manier waarop modern empirisch onderzoek tijdreeksdata analyseert. Het boek van Gourieroux en Monfort past dan ook volledig in de reeks "Themes in Modern Econometrics", met als *managing editors* de bekende econometristen Peter Phillips van de Universiteit van Yale en Adrian Pagan van Australian National University. Het is in deze reeks trouwens al het derde werk van Gourieroux en Monfort dat in vertaling – uit het Frans – verschijnt. Het werk bevat vier grote delen. Het eerste deel (drie hoofdstukken) handelt over lineaire regressie, met seizoensinvloeden, voortschrijdende gemiddelden en exponentiële smoothing. Het niveau ligt voor deze materie ongewoon hoog en dat vormt ongetwijfeld een van de aantrekkelijke kanten van dit werk. Het tweede deel bestudeert de probabilistische en statistische eigenschappen van stationaire processen. Deze materie

is verdeeld over vijf hoofdstukken en omvat in hoofdzaak de analyse van de ARIMA-modellen. Het derde deel is gewijd aan de moderne econometrie van de tijdreeksen. Hier vindt de lezer een bespreking van causaliteit, exogeniteit en de schokken in het kader van dynamische econometrische modellen; EMC-modellen en coïntegratie; verwachtingsmodellen; specificatieanalyse en statistische eigenschappen van niet-stationaire processen, waaronder de toetsen op *unit roots* (eenheidswortels). Het werk besluit met twee hoofdstukken over *state-space*-modellen en de Kalman-filter. De auteurs bieden een hoogstaande en vrij oorspronkelijke benadering van de materie, met eigen accenten en specifieke keuzen. Dat laatste impliceert dat de lezer van dit – nochtans lijvige – werk geen volledigheid mag verwachten. Dit geldt vooral voor de bespreking van de econometrie van de financiële markten. Elk hoofdstuk bevat een aantal oefeningen. Het was nuttig geweest als ook de oplossingen, eventueel voor een deel van de oefeningen, waren opgenomen.

De lezing van *Time Series and Dynamic Models* veronderstelt een stevige wiskundige kennis. Het boek vereist ook een fundamentele kennis van wiskundige statistiek en econometrie. Met die voorwaarden durf ik het werk van Gourieroux en Monfort warm aanbevelen aan lezers die voor studie- of onderzoeksdoeleinden met deze materie geconfronteerd worden. Het boek is ook nuttig voor doctorandi, studenten en afgestudeerden uit kwantitatieve richtingen.

Robert Van Straelen

The Golden Age Illusion

Michael J. Webber en David L. Rigby, *The Golden Age Illusion: Rethinking Postwar Capitalism* (Reeks "Perspectives on Economic Change")

New York/Londen, The Guilford Press, 1996, xx + 545 blz. - Prijs: 45 USD
ISBN 0-89862-573-4

In de eerste alinea van het eerste hoofdstuk gewagen Webber en Rigby van toenemende economische wanorde in de moderne industriestaten, waarbij ze onmiddellijk enkele nogal lukraak gekozen cijfervoorbeelden geven. Ze vestigen bijv. de aandacht op de Japanse situatie in 1987, meer bepaald op de overheidsschuld die iets meer dan de helft van het BNP bedroeg. Waarschijnlijk zullen Belgische lezers Webber en Rigby willen suggereren dat de toestand in sommige landen toch nog iets opvallender is.

Het boek wil echter meer presenteren dan grillig gekozen cijfers. De bedoeling is de belangrijkste kenmerken te begrijpen van de geschiedenis en de geografie van de economische ontwikkeling van de laatste 40 jaar. Het project van Webber en Rigby blaakt dus van ambitie: "Existing economic and geographic theory has been inadequate to make comprehensible postwar political economic history" (blz. 486).

In hun weinig bescheiden en zeer Marx-vriendelijke aanpak leggen Webber en Rigby de nadruk op het dalen van de winstvoeten als gevolg van de stijgende waardesamenstelling van het kapitaal. Dit wordt uitvoerig en soms nogal saai besproken, weliswaar met een duidelijke onderverdeling. Hoofdstukken 2 en 3 overlopen de geschiedenis, hoofd-

stukken 4, 5 en 6 concentreren zich op de theorie, hoofdstukken 8, 9 en 10 onderzoeken het cijfermateriaal, en ten slotte probeert hoofdstuk 11 het volledige verhaal samen te stellen.

In hun studie gebruiken Webber en Rigby vooral empirisch materiaal in verband met Australië, Canada, Japan, de Verenigde Staten en de nieuwe industrielanden Brazilië, Zuid-Korea en Taiwan. Het is spijtig dat zo'n dik boek, waaraan zoveel jaren is gewerkt, zo weinig ruimte vrijmaakt voor statistisch materiaal van vele andere landen, of voor de sterke kanten van de orthodoxe theorie. Webber en Rigby behandelen ongetwijfeld belangrijke vragen, maar of in de antwoorden de meest geschikte theoretische en empirische instrumenten werden gebruikt, blijft discutabel.

Wilfried Parys

Foreign Exchange Intervention.

Geert J. Almekinders, *Foreign Exchange Intervention: Theory and Evidence*
Aldershot, Edward Elgar, 1995, xii + 225 blz.
- Prijs: 49,95 GBP
ISBN 1-85898-263-4

Na een kort overzicht van basisbegrippen en definities (bijv. gesteriliseerde interventie), geeft de auteur een grondig overzicht van interventiemodellen om na te gaan of interventies de wisselkoers kunnen beïnvloeden (hoofdstuk 2). Het blijkt dat zelfs van gesteriliseerde interventies theoretisch een effect kan uitgaan, via het portefeuille-evenwichtseffect (in de praktijk volgens de auteur wellicht van gering belang, gelet op

de relatief beperkte middelen van de centrale banken) en het verwachtings- of signaaleffect.

Het empirisch overzicht in hoofdstuk 3 onderzoekt twee vragen. Ten eerste overloopt de auteur diverse schattingen van zogenaamde interventiereactiefuncties om de doelstellingen van het interventiebeleid te achterhalen. De tweede vraag betreft de doeltreffendheid van interventies via de twee vermelde kanalen. In beide gevallen vormt de geringe beschikbaarheid van goede interventiedata een ernstige hinderpaal voor empirisch onderzoek.

Voor zijn eigen empirisch werk (hoofdstukken 4 tot 6) beschikt de auteur over vertrouwelijke dagelijkse interventiedata van de centrale banken van Duitsland en de Verenigde Staten na het zogenaamde Louvre-akkoord (1987). Wat de doelstellingen van de interventies betreft, tonen de resultaten aan dat beide een beleid van "leaning against the wind" voeren. Nieuw is het resultaat dat ook de volatiliteit van de wisselkoers (die tot op zekere hoogte voorspelbaar is via GARCH-modellen) het interventievolume bepaalt: hogere volatiliteit leidt tot meer interventie. De effectiviteit van de interventies lijkt gering, in die zin dat de centrale banken er in het algemeen niet in slagen ongewenste wisselkoersbewegingen systematisch te keren.

In het laatste hoofdstuk stelt de auteur de vraag waarom centrale banken dan toch blijven interveniëren. Hiertoe stelt hij een speltheoretisch model op tussen de centrale bank en de beleggers. Onder symmetrische informatie leidt dit model tot een inefficiënt hoog evenwichtsniveau van het interventievolume. Bovendien

zijn de interventies verwacht door de beleggers en dus niet doeltreffend. Wanneer de centrale bank daarentegen t.o.v. de beleggers een informatievoordeel heeft met betrekking tot haar eigen beleidspreferenties en de ware grootte van het interventievolume, verdwijnt de "intervention bias" en is er ruimte voor doeltreffende interventies via het signaaleffect.

Almekinders' proefschrift ligt hier voor als een vlot leesbaar boek over een boeiend onderwerp, met een mooi evenwicht tussen theorie en empirie. Het inleidende hoofdstuk 1 maakt dat het werk deze materie ook voor niet-ingewijden toegankelijk maakt. De overzichtsartikelen in de hoofdstukken 2 en 3 zijn van grote waarde om het oorspronkelijk onderzoekswerk in het boek in perspectief te plaatsen.

Charlotte Van Hooydonk

Macroeconomic Problems of Transformation

Hansjörg Herr e.a., eds., *Macroeconomic Problems of Transformation: Stabilization Policies and Economic Restructuring*
Aldershot, Edward Elgar, 1994, xi + 309 blz.
- Prijs: 45 GBP
ISBN 1-85898-060-7

In mei 1993 had in Berlijn een congres plaats over "Economic Transformation in Central and Eastern Europe". Dit boek bundelt zestien congresbijdragen van onderzoekers van universiteiten en centrale banken, afkomstig uit (heel) Europa en de Verenigde Staten. Een veelheid van onderwerpen komt aan bod. Bijna alle auteurs stel-

len zich tot doel de drastische outputvermindering in de transitie-economieën (gedeeltelijk) te verklaren en/of op een of ander terrein beleidsmaatregelen te suggereren die de economische herleving mogelijk moeten maken. Doorheen het boek worden dan ook onder meer bestudeerd: de rol van het monetair beleid (met aandacht voor de bestaande kredietmarktimperfecties), de zoektocht naar een haalbaar wisselkoersregime, het budgettair beleid in de verschillende fasen van de transitie, de loonvorming en de inkomenspolitiek, het privatiseringsbeleid en de rol van de internationale gemeenschap (de relatie met de EU).

De bijdragen behandelen nu eens een of meer aspecten van alle transitie-economieën (bijv. de loonvorming), dan weer de ervaringen van één of twee landen (bijv. een vergelijking van het privatiseringsbeleid tussen Hongarije en Duitsland) of van een landengroep (de Visegrádlanden). Vermeldenswaard is ook het interessante artikel dat ingaat op de gelijkenissen en verschillen met de omschakeling van Italië van oorlogs- naar markteconomie na de Tweede Wereldoorlog.

Helaas munten sommige hoofdstukken niet uit in grondigheid van de analyse en komt de boodschap slecht over door het ontbreken van enige structuur in de tekst. Van de kant van de redacteurs is volgens mij evenzeer weinig inspanning geleverd om de hoofdstukken in perspectief te plaatsen, zodat het geheel erg onsamenhangend overkomt. Terwijl men in andere congresboeken over één onderwerp dikwijls na elke paper een commentaar of het verslag van een discussie aantreft, vormen hier slechts drie van de zes-

ten bijdragen een rechtstreeks antwoord op andere hoofdstukken. Het is dan ook jammer dat alternatieve en tegenstrijdige zienswijzen naast elkaar staan zonder verdere confrontatie. Het ontbreken van een zaakregister is ten slotte ook storend (er is wel een naamregister). Vanwege een aantal goede bijdragen is het boek toch interessant voor wie de problematiek van de transitie-economieën wenst te begrijpen.

Charlotte Van Hooydonk

Firms, Organizations and Contracts

Peter J. Buckley en Jonathan Michie, eds., *Firms, Organizations and Contracts: A Reader in Industrial Organization (Oxford Management Readers)* Oxford, Oxford University Press, 1996, xiii + 475 blz. ISBN 0-19-877436-2

Om de een of andere reden worden bundels van achter elkaar geplaatste, gefotokopieerde of overgetypte, artikelen een *reader* genoemd, hoewel ze, uiteraard, gelezen dienen te worden. Buckley en Michie hebben zo'n *reader* samengesteld rond het thema *ondernemingen, organisaties en contracten*. Zij splitsten het werk in drie delen: *theory of the firm*, markten en industriële organisatie, en samenwerkingsverbanden. Het voorwoord is van Ronald Coase.

De gekozen teksten, die alle worden gekenmerkt door een weinig wiskundige invalshoek, zijn die welke we kunnen verwachten: Kaldor, Coase, Richardson, Alchian en Demsetz, Jensen en Meckling, Williamson, Hart, Kreps (met een mooi,

relatief onbekend hoofdstuk uit een in Japan uitgegeven boek, over de reputatie-theorie en de "cultuur" van de onderneming), Miles en Snow, Ouchi, Milgrom en Roberts. Het zou ons te ver leiden de bijdragen zelf te bespreken. Laten we dan ook volstaan met te zeggen dat deze

reader nuttig en zinvol is om een gelijk overzicht te verwerven van de belangrijkste stromingen in de modernere bedrijfseconomische theorieën en hun uitlopers naar de industriële economie.

Marc Jegers

Industriële economie

Industrial Economics

Richard Stead e.a., *Industrial Economics: Theory, Applications and Policy* Londen, McGraw-Hill Book Company Europe, 1996, viii + 222 blz. - Prijs: 16,95 GBP ISBN 0-07-709223-6

Dit handboek over industriële economie is ogenschijnlijk traditioneel opgebouwd: vertrekkend vanuit het individuele bedrijf, met aandacht voor de wijze waarop economische beslissingen worden genomen. Daarnaast wordt ingegaan op de determinanten van marktstructuur, het niveau van industriële concentratie, de gevolgen van concentraties op winstgevendheid. Bijzondere aandacht gaat naar het gedrag van bedrijven die opereren onder een oligopolistische marktstructuur.

Andere interessante hoofdstukken gaan over de wijze waarop bedrijven concurreren zonder prijsoorlogen te veroorzaken, intrededrempels, de welvaartsverliezen gekoppeld aan oligopolies en monopolies. Speciale aandacht is er ook voor fusies, innovaties en internationale handel.

Om diverse redenen is dit boek een aanrader. Allereerst zijn een aantal hoofdstukken gewijd aan "policy issues" en aan de rol van overheden en supranationale organisaties, zoals de Europese Unie. Doorheen het boek wordt systematisch verwezen naar het gebruik van speltheoretische benaderingen. Ten slotte wordt de lezer doorlopend attent gemaakt op praktijkgevallen: prettige illustraties van hoe de theorie in de praktijk werkt, of waarom net niet ...

Eddy Van de Voorde

Ontwikkelingseconomie

The Uruguay Round and the developing countries

Will Martin en L. Alan Winters, eds., *The Uruguay Round and the developing countries*

Cambridge, Cambridge University Press, 1996, xv + 478 blz. - Prijs: 18,95 GBP
ISBN 0-521-58601-1

Dit boek is het resultaat van een belangrijk project, gecoördineerd door de Wereldbank, dat beoogde de reële effecten van de vrijhandelsakkoorden die binnen de Uruguay-Ronde gesloten werden, te analyseren. Het is gepubliceerd één jaar na de gelijknamige conferentie van de Wereldbank (25 en 26 januari 1995) en bevat de meest complete verzameling van studies die tot vandaag over de resultaten van de Uruguay-Ronde – gericht op de effectieve vermindering van handelsbescherming – verschenen zijn.

De bijdragen bieden een combinatie van zowel kwantitatieve als kwalitatieve analyses en bestrijken alle aspecten die in de onderhandelingsrondes aan bod kwamen, van de liberalisatie in landbouwproducten tot en met het Multivezelakkoord over de potentiële impact op de vrijmaking van diensten, de verbanden tussen handelspolitiek en milieu- en arbeidsstandaarden, TRIPS (Trade Related aspects of Intellectual Property Rights), TRIMS (Trade Related Investment Measures) en de "safeguard"-voorzieningen. Ik bespreek hier kort de belangrijkste gevolgen van de Ronde voor de ontwikkelingslanden, en vooral die studies die algemene evenwichtsmoellen

toepassen om de impact van de Uruguay-akkoorden te meten.

De voornaamste gevolgen van de akkoorden binnen de Uruguay-Ronde voor de ontwikkelingslanden kunnen als volgt samengevat worden:

-De gesloten overeenkomsten op het vlak van landbouw betekenen een grote vooruitgang, omdat ze de toestandkoming van duidelijke regels in de handel van landbouwproducten impliceren. De reële effecten in termen van een concrete opening van de grenzen zijn nochtans een groot vraagteken. Dat is grotendeels te wijten aan de ontwikkelingslanden zelf, met hun hoge protectieniveaus: zij kozen ervoor om het gemiddelde van 1986-1988 als basisperiode voor het converteren van hun tarifaire en niet-tarifaire belemmeringen te nemen, een periode die toevallig gekenmerkt wordt door uiterst hoge protectievoeten. Op dezelfde manier lieten vele van de ontwikkelingslanden niet na om, gebruikmakend van de uitzonderingsclausules in de Dunkel-tekst, te ontsnappen aan een (neerwaartse) herziening en zo onveranderlijk vast te houden aan hun protectieniveaus.

-Samen met een aanzienlijke daling van de tarieven voor verwerkte goederen (de tarieven voor in de ontwikkelingslanden ingevoerde verwerkte producten daalden bijvoorbeeld gemiddeld met 40%), kwamen tot een akkoord om een reeks niet-tarifaire belemmeringen af te bouwen. Deze belemmeringen, die de belangen van de ontwikkelingslanden diepgaand raakten, evenals de VER's (Voluntary Export Restraints) en het Multivezelak-

koord, moeten binnen een periode van vijf respectievelijk tien jaar geëlimineerd worden.

-Deze laatste ontwikkeling stelt orde op zaken, want ze geeft het comparatieve voordeel in de uitvoer van textiel en kleding terug aan die ontwikkelingslanden met een relatief ruim aanbod van arbeidskrachten. Anderzijds introduceert ze een factor van toenemende druk in de vorm van alternatieve beschermingsmaatregelen, bijvoorbeeld contingentieprotectie zoals antidumping en "safeguards".

-Wanneer het moment gekomen is om de afgeleide voordelen van de vrijmaking van de internationale handel te verdelen, zijn het die landen die hun eigen liberalisatie onafhankelijk van de mondiale akkoorden doorvoerden die het grootste deel van de koek krijgen. Dat komt doordat de veranderingen in de ruiltermen een "zero-sum game" zijn, terwijl de wijzigingen in efficiëntiewinsten werkelijk zouden kunnen resulteren in mogelijke winsten voor alle actoren. Binnen deze context besluiten dat de minder ontwikkelde landen "buiten de prijzen vallen", is een waarheid als een koe.

Een evaluatie van de resultaten van de handelsakkoorden binnen de Uruguay-Ronde is niet ernstig zonder cijfers. Als cijfers u interesseren: in dit boek vindt u ze allemaal. Het brengt alle resultaten samen die geproduceerd werden door de meest gerenommeerde scholen inzake modelbouw: de Wereldbank, GTAP, het Michigan-model van Wereldproductie en Handel, het RUNS-model van de OESO en de Wereldhandelsorganisatie. Elk model werd uitgewerkt voor specifieke doeleinden. Als iemand bijvoorbeeld de impact van de

vrijmaking op landbouwproducten wil bestuderen voor ontwikkelingslanden, dan kan RUNS de beste optie zijn. Dit model omvat immers specifiek de relatie tussen landbouw- en stedelijke sectoren en tussen wereld- en binnenlandse markten. Wie de veranderingen in de wereld-economie wil vergelijken op het moment dat de finale overeenkomst van het Multivezelakkoord wordt geïmplementeerd, met een groeiscenario dat abstractie maakt van de Uruguay-Ronde, zal met GTAP de beste keuze maken. Voor liefhebbers van vergelijkingen biedt de confrontatie tussen de resultaten (en veronderstellingen) van de modellen van Harrison et al. de interessantste elementen.

Een beperking van de algemene evenwichtsmoellen is dat de complexiteit van de modelspecificaties het regionale aggregatieniveau pleegt op te offeren. Deze moeilijkheid is zonder twijfel ook in het boek aanwezig, waardoor de lezer zich moet schikken naar generische regio's om de meest onderontwikkelde landen te karakteriseren. In deze context moet aandacht worden geschonken aan het feit dat de Wereldbank besloten zou hebben om in dit werk geen studies op te nemen die alternatieve methodologieën voorstellen, zoals welvaartsanalyses met de methodes van Anderson en Neary* (1994, 1996). Met die methodes is het, door middel van de "handelsbalansfunctiebenadering", mogelijk dieper in te gaan op de welvaartsveranderingen die het resultaat zijn van binnenlandse distorsies bovenop de handelsstructuur. Met deze methodologie zou een groter aantal ontwikkelingslanden in de analyse geïncorporeerd kunnen worden.

Tot slot zou ik dit boek willen aanbevelen als een consultatiebron voor al wie geïnteresseerd is in de gevolgen van de handelsakkoorden binnen de Uruguay-Ronde. Ik nodig hen uit om dit boek vandaag te lezen en het over vijftien jaar te herlezen, wanneer de veranderingen waartoe de Ronde heeft aangezet definitief effect zullen hebben. Hopelijk kunnen we aan onze kleinkinderen vertellen dat ook economen de toekomst kunnen lezen.

Milieu-economie

Recent Economic and Legal Developments in European Environmental Policy

Filip Abraham e.a., eds., *Recent Economic and Legal Developments in European Environmental Policy: Generale Bank Lectures 1993-1994 (Leuven Law Series, 5)*
Leuven, Leuven University Press, 1995, 272 blz. - Prijs: 1.900 BEF
ISBN 90-6186-703-7

De titel van dit boek dekt de lading maar gedeeltelijk, zeker voor het aspect "Recent 'Economic' (...) Developments in European Environmental Policy". De artikelen met een economische invalshoek bespreken niet de recente ontwikkelingen van het Europese milieubeleid. Toch blijven

* J.E. Anderson en J.P. Neary (1966), "A New Approach to Evaluating Trade Policy", *Review of Economic Studies*, 64, blz. 17-125.

* J.E. Anderson en J.P. Neary (1994), "Measuring the Trade Restrictiveness of Trade Policy", *World Bank Economic Review*, 8, blz. 151-170.

German Calfat

het lezenswaardige bijdragen. De auteurs hebben ook een grote inspanning geleverd om hun bijdrage goed toegankelijk te maken. Voor de Belgische lezer is het wel jammer dat de empirische gegevens meestal over andere landen gaan en dat resultaten over ons land ontbreken. In een beoordeling van prijs/kwaliteit lijkt 1.900 BEF voor dit boek wel hoog. Tenslotte gaat het om een referatenboek van een conferentie en is het overgrote deel van de aangebrachte informatie en kennis tweedehands. Dit kan een mooie vorm van recycling zijn, maar preventie staat nog een trapje hoger op de ladder van milieuprestaties.

Aviel Verbruggen

Algemeen en strategisch management

Flexible strategic management

Audley Genus, *Flexible strategic management*
Londen, International Thomson Business Press, 1995, x + 178 blz. - Prijs: 16,99 GBP
ISBN 0-412-56400-9

In *Flexible strategic management* levert Audley Genus zijn bijdrage tot de huidige *flexibility*-hype in de literatuur over strategisch management. Het eerste deel is inleidend en bevat slechts één hoofdstuk. De concepten strategie en flexibiliteit worden er gedefinieerd en modellen van strategische besluitvorming uiteengezet. In een tweede, meer omvangrijk deel gaat de auteur uitvoerig in op het waarom van flexibiliteit in strategische besluitvorming. Omdat managers geconfronteerd worden met onzekerheid in hun "macro"-omgeving (d.i. met voortdurend veranderende externe omstandigheden), is flexibiliteit een noodzaak. Met een aantal technieken kunnen trends in die macro-omgeving in beperkte mate geanalyseerd en voorspeld worden. Om de algemene strategische positie van een onderneming te bepalen, is, naast externe analyses, vanzelfsprekend een inzicht in de interne organisatieverwerking vereist. Maar ook dat is volgens de auteur niet evident, omdat de beschikbare

technieken vaak statisch zijn, en er onvoldoende rekening wordt gehouden met ontastbare middelen, routines en andere aspecten van organisatorische kennis.

Het derde deel levert dan een inzicht in het hoe van strategische flexibiliteit. De relevantie van bekwaamheden en van leren voor het presteren van een organisatie wordt aangetoond. Genus illustreert verder hoe flexibiliteit in de hand kan worden gewerkt door samenwerking tussen ondernemingen en hoe flexibiliteit kan worden bereikt in het management van product- en procesinnovatie en in human resource management.

Dit minder dan tweehonderd bladzijden tellende boek is bijzonder leesbaar. De indeling is eenvoudig (wat, waarom, hoe) en de theorie wordt regelmatig met praktijkgevallen geïllustreerd. Aangezien in elk hoofdstuk vooraan enkele studie-doelstellingen en achteraan een samenvatting, enkele studievragen en belangrijke referenties gegeven worden, krijgt de lezer het vermoeden dat dit boek hoofdzakelijk bedoeld is voor studenten. Dit neemt echter niet weg dat het ook voor gezworen strategische planners voldoende stof tot nadenken zal brengen.

Ilse Bogaert

Financieel beleid

Measuring and Managing Derivative Market Risk

David Lawrence, *Measuring and Managing Derivative Market Risk*
Londen, International Thomson Business Press, 1996, viii + 216 blz. - Prijs: 52 GBP
ISBN 1-86152-006-9

De Groep van Dertig in Washington publiceerde in 1993 een werkstuk, genaamd *Derivatives: Practices and Principles*. Dit rapport bevat een aantal aanbevelingen die zouden moeten leiden tot een degelijk beheerssysteem voor de risico's die afgeleide financiële producten met zich meebrengen. David Lawrence, de vice-voorzitter van Citibank in Londen, heeft in zijn boek een totaalvisie neergeschreven op de implementatie van een risicobeleid, waarbij in grote mate met het rapport van de Groep van Dertig rekening werd gehouden. Hij vertrekt met het identificeren van marktfactoren die beschouwd kunnen worden als risicodrijvende factoren. Voorbeelden hiervan zijn interestvoeten, volatilitäten en wisselkoersen. Factorsensitiviteiten worden berekend als de prijswaarde van een basispunt voor obligatieprijzen en volatilitäten, en als de procentuele veranderingen in een instrument naar aanleiding van een procentuele verandering van 1% in de wisselkoers. Aan de hand van deze factoren kunnen complexere instrumenten probleemloos geïntegreerd worden. De auteur geeft zelf de risicometing van een swap-boek als voorbeeld. Hij beschrijft vervolgens hoe een limietensysteem kan worden uitgewerkt dat op de factorsensitiviteiten gebaseerd is. Hieruit

worden dan weer VAR-limieten (value at risk) afgeleid. Niet-lineaire marktrisico's (opties) geven aanleiding tot iets ingewikkeldere niet-lineaire VAR-calculaties. De berekende VAR's kunnen ten slotte eveneens gebruikt worden bij het vaststellen van het eigen vermogen dat een financiële instelling minstens moet inzetten om deze activiteiten te ontplooiën. Het boek van Lawrence is zeer welkom en zal heel wat mensen uit de financiële sector interesseren. Ook corporate treasurers kunnen op indirecte wijze ideeën opdoen om een VAR-systeem te ontwikkelen in hun bedrijfscontext. Het boek is voldoende gedetailleerd, zodat de gebruiker tot de praktische implementatie van een risicobeheerssysteem kan overgaan. Lawrence slaagt in zijn opzet zonder gebruik te maken van zware wiskundige formules. De meer technisch geschoolde lezer zal probleemloos complexere sensitiviteitsmaatstaven in dit kader kunnen opnemen. Ofschoon niet alles wat Lawrence voorstelt vrij is van discussie, zal dit werk voor velen een nuttige inspiratiebron kunnen zijn.

Marc De Ceuster

Keeping Good Company

Jonathan P. Charkham, *Keeping Good Company: A Study of Corporate Governance in Five Countries (Oxford Paperbacks)*
Oxford/New York, Oxford University Press, 1995, xviii + 389 blz. - Prijs: 11,99 GBP (in het VK)
ISBN 0-19-828987-1

Dit boek onderzoekt het begrip "corporate governance" in vijf landen: Duitsland, Japan, Frankrijk, de Verenigde Staten en Engeland. De auteur wil een ruim maar begrijpelijk overzicht geven van het vraagstuk. De basis wordt gevormd door de principes van het Cadbury Committee, namelijk (1) managers moeten hun bedrijven vrij kunnen besturen, maar (2) moeten deze vrijheid uitoefenen in het kader van een aantal normen en afspraken. De auteur was zelf lid van dit comité. Na een introductie geeft Charkham een beeld van de situatie in Duitsland (hoofdstuk 2). Eerst biedt hij achtergrondinformatie op historisch gebied, daarna komt een overzicht van de verschillende types bedrijven. Een aanzienlijk deel van dit hoofdstuk is gewijd aan het bestuur van de onderneming (management en aandeelhouders). De boekhoudkundige normen komen aan bod, evenals het aspect overnames en acquisities. Opvallend voor dit land is het aanzienlijke belang en de zeggenschap van de banken met betrekking tot het management van de ondernemingen. Hoofdstuk 3 behandelt Japan. In Japan zijn de drie belangrijkste topics met betrekking tot "corporate governance" in historisch opzicht: "verplichtingen", "familie" en "consensus", en deze drie kenmerken zijn met elkaar verbonden. De "waarden" worden anders bepaald dan in de meeste landen. Japan heeft een algemene consensus bereikt; winst maken is belangrijk, maar het overleven op lange termijn van het bedrijf primeert. De maximalisatie van de aandeelhouderswaarde staat hier zeker niet aan de top van de doelstellingen. Bij het overzicht van het

management van de ondernemingen blijkt dat ook hier de banken een belangrijke rol spelen. Terwijl in Duitsland de banken als aandeelhouders aantreden wegens moeilijkheden in het bedrijf, gebeurt dat in Japan op vrijwillige basis. Hoofdstuk 4 geeft een beeld van de historiek in Frankrijk. Het grote aandeel (of de grote invloed) van de overheid op de bedrijfspolitiek is opvallend. Uit de studie blijkt dat Frankrijk op dit ogenblik nog niet zeker is in welke richting het zijn systeem wil ontwikkelen. De banken wensen een nauwere binding met het bedrijfsleven, maar dat blijkt in te druisen tegen het heersende Franse individualisme en de altijd aanwezige autoriteit van de overheid. In de Verenigde Staten zijn overnames en de gevolgen ervan bepalend voor de bedrijfspolitiek en de strategie voor de toekomst. De grootste financieringsbron is het aandelenkapitaal, zodat het belang van de aandeelhouder en de aandeelhouderswaarde als doelstelling primeren. In hoofdstuk 6 stapt de auteur over naar het Verenigd Koninkrijk. Ook hier wordt de structuur van het management toegelicht, nadat enige historische informatie verstrekt is. Hoewel het systeem in Engeland dikwijls vergeleken wordt met het Amerikaanse, blijken er toch grondige verschillen te zijn. In de praktijk blijken de bedrijven voor aandelenkapitaal te kiezen wanneer het gaat om langetermijnfinanciering. De kortetermijfondsen laten zij over aan de banken. Op die manier blijft hun onafhankelijkheid onaangetast. De Engelse aandelenmarkt zorgt voor veel meer kapitaal dan de Europese collega's. Ook in

dit land blijken overnames een belangrijke factor te zijn bij de ontwikkeling van de "corporate governance".

In het laatste hoofdstuk tracht Charkham een vergelijking te maken tussen de systemen en hun voor- en nadelen te bepalen, vanuit een dynamisch en accountingstandpunt.

Keeping Good Company is een vlot leesbaar boek, dat zonder voorbehoud kan worden aanbevolen.

Edward Durinck

Misbruik van voorwetenschap in de effectenhandel

Misbruik van voorwetenschap in de effectenhandel

Nijmegen, *Ars Aequi Libri*, 1996, 88 blz. - Prijs: 25 NLG
ISBN 90-6916-236-9

Dit boek bundelt 16 artikels over handel met voorkennis in de effectenhandel. De auteurs zijn afkomstig uit diverse disciplines: het zijn advocaten, magistraten, effectenmakelaars, journalisten en academici. De artikels zijn voordien al gepubliceerd in *Het Financieele Dagblad*, waardoor ze zeer vlot leesbaar zijn. Interessante bijdragen zijn o.m. "Strafrecht: een beperkt middel om misbruik van voorkennis te voorkomen" (Kortman en Van Hees), "Voorwetenschap: terughoudendheid vereist bij inzet van het strafrecht" (Spigt en Hoff), "Ethiek: misbruik voorkennis tast principes vrije markt aan" (Van Luijk) en "Banken: regeling voorkoming misbruik heeft vrijblijvend karakter" (Botter). Erigszins jammer is wel dat deze

bundel ervan uitgaat dat er "eenstemmigheid bestaat over het feit dat de handel in effecten met misbruik van voorkennis een goed functioneren van de kapitaalmarkt belemmert en daarom met kracht bestreden moet worden" (blz. 7). Hiermee wordt voorbijgegaan aan een hele literatuur die de bovenstaande stelling sterk nuanceert of zelfs het tegendeel beweert. Toch is deze artikelenbundel een aanrader voor al wie op een zeer toegankelijke en eenvoudig geschreven wijze kennis wil maken met de diverse standpunten over handel met voorkennis.

Peter-Jan Engelen

Coping with Financial Fragility and Systemic Risk

Harald A. Benink, ed., *Coping with Financial Fragility and Systemic Risk (Financial and Monetary Policy Studies, 30)*

Boston/Dordrecht/Londen, *Kluwer Academic Publishers*, 1995, 294 blz. - Prijs: 165 NLG
ISBN 0-7923-9612-X

De dominantie van de neoklassieke, algemeen-evenwichtsbenadering van de economie heeft er lange tijd voor gezorgd dat de concrete financiële structuur van de economie als secundair werd beschouwd. Geld werd neutraal geacht en de financiële structuur van de onderneming irrelevant voor de uiteindelijke waarde van de onderneming. Macro-economisch vertaalde een en ander zich in een vernieuwde triomf van de kwantiteitstheorie van het geld, waarbij uiteindelijk slechts het geldaanbod als relevante variabele overbleef.

De rode draad in dit boek is het verzet tegen een opvatting van het financiële systeem als een sluier. Kenmerkend is de openingsbijdrage van Hyman Minsky. Voortbouwend op keynesiaanse ideeën, heeft Minsky er altijd op gewezen dat de concrete structuur van het financiële systeem de macro-economische resultaten diepgaand beïnvloedt en cyclische bewegingen stuurt. Voortdurend oscilleert het financiële systeem tussen een robuuste toestand, waarbij kleine schokken makkelijk geabsorbeerd worden, en een fragiele toestand, waarbij de minste falng dramatische gevolgen kan hebben en het herstel zich niet automatisch voltrekt. Het financiële systeem is inherent instabiel; institutionele wijzigingen moeten die instabiliteit opvangen. Verwacht geen elegant uitgewerkte theoretische modellen om deze beweringen te ondersteunen, het bewijsmateriaal blijft van historische en anekdotische aard, de topics erg divers. Moeten derivaten sterker gereguleerd worden? Hoe kunnen internationale settlement-systemen verrijnd worden? Volstaat marktdiscipline om de risicobanken te scheiden van niet-risicobanken? Hoe

kunnen we systeemstabiliteit en competitieve neutraliteit met elkaar verzoenen? Al deze bijdragen worden aangevuld met korte, soms behoorlijk kritische bedenkingen door vooraanstaande auteurs als Charles Goodhart en Anna Schwartz. Wellicht de interessantste bijdragen in dit boek zijn twee overzichtsartikelen die de these van Minsky kritisch bevragen. Is het financiële systeem wel inherent fragiel? George Kaufman en George Benson overlopen verschillende argumenten die gebruikt worden om deze these te ondersteunen en confronteren ze met empirische literatuur over bank-runs, paniekgolven en de interactie tussen financiële crisissen en reële crisissen. Charles Calomiris onderzoekt op zijn beurt de verschillende mogelijke verbindingen tussen financiële en reële volatiliteit. De resultaten van beide artikelen zijn niet onverdeeld positief voor Minsky's hypothese. Vermelden we nog dat de meeste bijdragen uit dit boek eerder gepubliceerd werden in de *Journal of Financial Services Research*.

Luc Van Liedekerke

Accountancy

Group Financial Statements

Roy Dodge, *Group Financial Statements*
Londen, *Chapman & Hall*, 1996, xvi + 320 blz. - Prijs: 17,99 GBP
ISBN 0-412-63930-0

Dit boek handelt over het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening. Hoewel het geschreven is in de

context van de Britse regelgeving, is het niet onbruikbaar voor de Belgische markt. Meer zelfs: het is een aanrader omdat het op een heel pedagogische wijze de diverse aspecten uiteenzet die aan bod komen bij het opstellen van een geconsolideerde jaarrekening. De aanpak van Dodge is in die zin uniek dat hij elk aspect introduceert met een voor-

beeld; hij stimuleert de lezer om het voorbeeld uit te werken vooraleer hij met de volgende stap verder gaat. Zo is er in het boek telkens ruimte gemaakt waarop de lezer zijn oplossing kan geven. Achteraan elk hoofdstuk staan de oplossingen van die stappen, zodat de lezer onmiddellijk kan controleren of hij op het goede spoor zit. Het is als het ware een interactief boek, waarbij de lezer via de opdrachten die hij moet uitvoeren, onmiddellijk weet of hij de techniek of het concept onder de knie heeft.

In de verschillende hoofdstukken van het boek zet Dodge stap voor stap uiteen hoe men een geconsolideerde jaarrekening opstelt (eliminatie van deelneming met consoli-

datieverschillen, integrale consolidatie versus vermogensmutatiemethode, eliminaties van intragroeps-transacties en -resultaten, dividenden en winstconsolidatie). Daarnaast komen ook de volgende topics ruim aan bod: het opstellen van een jaarrekening in geval van fusies (merger accounting), de situatie van deconsolidatie, de vertaling van jaarrekeningen en de stapsgewijze verwerving van deelnemingen. Het opstellen van een geconsolideerd "cash flow statement" krijgt ook de nodige aandacht.

Door zijn pedagogische en gestructureerde aanpak is dit handboek ook geschikt voor Belgische docenten, studenten en practici.

Ann Jorissen

Maatschappelijke problemen

Ondergesneeuwde sporen

Dirk Diels, Ondergesneeuwde sporen: een andere visie op arbeid en burgerschap Leuven/Amersfoort, Acco, 1996, 185 blz. - Prijs: 795 BEF ISBN 90-334-3716-3

De roep om meer arbeidsplaatsen klinkt alom. Niet in dit boek evenwel. Voor Dirk Diels moet er niet méér, maar juist minder economische arbeid gecreëerd worden. De oude denkkaders over arbeid, sociale zekerheid en burgerschap zijn niet langer adequaat. In het bijzonder ergert Diels zich aan het grote belang dat aan presteren, concurreren, flexibel en mobiel zijn gehecht wordt. De tijd die wordt besteed aan arbeid in loondienst moet drastisch vermin-

derd worden, zodat er meer tijd komt voor huis- en zorgactiviteiten en voor inschakeling in maatschappelijk participatieve arbeid. Inzake sociale zekerheid moet, naast het huidige verzekerings- en solidariteitsprincipe, ook het billijkheidsbeginsel uitgebouwd worden. Dit wil zeggen dat iedereen recht heeft op een gelijk deel van het gemeenschappelijk patrimonium van de samenleving. In concreto betekent dit dat ieder individu een onvoorwaardelijk recht heeft op een basisinkomen en dat iedereen in staat moet zijn om zelf te bepalen of hij economisch actief wil zijn of zijn leven op een andere manier inhoud wil geven. Hoewel de auteur overvloedig beklemtont dat hij een andere, nieuwe visie wil aandragen, klinkt ze

toch vrij bekend. Het lijkt een synthese van het groen- en klein-linkse gedachtegoed rond de aangesneden thema's. Dit blijkt uit de referenties en uit de "centrale thema's". Zo is er de idee van de bevrijding van het traditionele denken over gezin, arbeidsverhoudingen of gezag bijvoorbeeld. Alle vanzelfsprekendheden worden het liefst op de helling gezet. Individuele vrijheid is dé pijler van de gedroomde nieuwe samenleving. Iedereen heeft het recht om zijn leven zelf vorm te geven. De overheid heeft zich daar niet mee te bemoeien. Het individu heeft geen plicht, maar een recht op vrijwillige inschakeling in sociale activiteiten. Het sociaal bestel moet zich aanpassen aan de individualisering.

Bekend is ook het grote belang dat gehecht wordt aan de maatschappelijke betrokkenheid van de mensen in een basisdemocratie. Door zijn burgerschap heeft ieder individu het recht om aan de - politieke - gemeenschap deel te nemen. In deze gemeenschap staan gelijkheid en vrijheid voorop. Voor de auteur is dit net het omgekeerde van wat in de economie geldt, want de markt veroorzaakt systematisch ongelijkheid. Vraag is of die gelijkheid in de politieke gemeenschap wel reëel is.

Met zijn voorstel om ieder individu een basisuitkering of "burgerschaps-

inkomen" te bezorgen, steekt Diels vele andere utopische denkers voorbij, o.m. André Gorz. Die laatste vindt dat de sociaal noodzakelijke arbeid gelijk moet worden verdeeld, zodat elk individu een maximum aan echte autonome tijd verwerft. Welnu, die autonome tijd geeft recht op een inkomen, maar wel verbonden aan de verplichting om ook niet-autonome arbeid te verrichten. Voor Diels is geboren worden voldoende om een burgerschapsinkomen te krijgen.

Ook de bekende afkeer van het traditionele gezin duikt in dit boek op. Zo pleit Diels ervoor om zorg- en huishoudarbeid in de publieke sfeer te trekken en te belonen. Iedereen die zich inschakelt in zorgarbeid moet trekkingsrechten en een sociaal statuut krijgen. Met een duistere en totaal nutteloze redenering wordt er wel oblikaat bij verteld dat dit iets totaal anders is dan een "premie bij de haard".

Men moet dit boek lezen zoals de auteur het zelf eerlijk aangeeft: als een pamflet, een manifest, een utopisch essay. Het reikt bevlogen denksporen en dromen aan, geen uitgewerkte voorstellen met afweging van alle consequenties. Dit alles duidelijk geïnspireerd door een bepaalde mens- en maatschappijvisie.

Luc Derijcke